

עץ הדעת או עץ החיים? / אליהו טרבלסי

תוכן עניינים

עץ הדעת או עץ החיים? 1

בלי לחפש אשמים. 1

איה מקום כבודו? להעריצו! 4

עבד ה' הוא לבד חופשי 6

שיר השירים - קודש קודשים. 8

אין נבון וחכם כמוך. 9

תם ולא נשלם 11

עץ הדעת או עץ החיים?

בלי לחפש אשמים.

בשנים האחרונות היו לי פגישות מיוחדות עם בני ובנות הנוער המשוייכים ל"ציונות הדתית". מידי פעם היו מפגשים מלאי תוכן ורגש, מלאי חכמה וכנות, פתיחות אמיתית, וגילוי לב נפלאים. אבל גם לא אחת היו פגישות שלצערי הרב לא הצליחו להניב פרי, הלב לא נפתח, הראש לא חשב, ובעיקר, הייתה חסרה הנשמה.

אני רוצה לנסות לזהות, מתוך המפגשים השונים, את מקור השוני בין המפגשים השונים, בין שיחות "מוצלחות", לכאלה שלא ממש..

איני מתיימר לומר שהבנתי את ה"פטנט", שמצאתי את פתרון כל בעיות החינוך במערכת החינוך הציונית דתית, ובפרט בחינוך הלא פורמלי. אך בכל זאת אנסה לצייר קווים מסויימים שהצטיירו לי במהלך הזמן.

ראשית עלי לומר שנקודת המוצא שלי היא שיש לנו נוער נפלא. יש בו המון כוח, המון רצון, והמון השתוקקות, בעיקר, לדברים גדולים באמת.

לפני מספר חודשים קיבלתי טלפון מהחברה בה אני עובד על סמינריון במהלך השבת שאצטרך להעביר. להעביר סמינריון פירושו להיפגש עם הנוער דרך שיעורים, פעילויות, שיחות, שירי שבת ועוד..

קיבלתי את מספר הטלפון של המורה המחנכת של הכיתה באולפנה איתה הייתי צריך לעבוד במהלך השבת. נקרא לה לצורך העניין "טלי".

הרמתי את הטלפון, וחייגתי לטלי, השיחה התנהלה בערך כך:

אני: "שלום טלי, שמי אליהו, אני אהיה המדריך שלכם השבת בעז"ה ורציתי לשמוע ממך קצת על הבנות לפני שאני נפגש איתן כדי לדעת להתכונן בצורה נכונה."

טלי: "שלום אליהו, אני שמחה שהתקשרת, הבנות מחכות לשבת הזאת כבר זמן רב, וחשוב לי לספר לך קצת על הבנות."

אני: "בכבוד.."

טלי: "אני לא רוצה לאכזב אותך, אבל חשוב שתדע את האמת, הבנות שלי בכלל לא במקום שבו אני רוצה שהן יהיו, הן רחוקות מתורה ומצוות, הן "דתיות" בכאילו, מגיעות עם חצאית לאולפנה ומיד כשיוצאות מהשער מחליפות למכנסיים, כל פעם שאני מנסה להעביר שיעור בנביא או בדינים מיד קופצות שאלות כמו: מי אמר שיש ה' בכלל? אולי חכמים המציאו את הכל כי הם חיפשו כבוד? איך יכול להיות שיש אלוהים אם יש כל כך הרבה רע בעולם? ועוד שאלות כאלה ואחרות."

אני: "אני שמח מאוד לשמוע, מקום שבו מבררים, שואלים, של חיפוש אמיתי, הוא מקום נפלא, זו היא נקודת מוצא נפלאה."

טלי: "כן אני יודעת, אבל זה לא בדיוק ממקום כזה, אולי זה אפילו לשאול כדי להתנגח, לא כדי ללמוד, לא כדי לדעת, וגם, בוא נגיד את האמת, לא תמיד אני יודעת את כל התשובות לענות להן ואני חושבת שזה מחליש במובן מסויים את הבנות שהרי גם ככה לא מאמינות בכל ה"עניין הזה של הדת."

אני: "גם לי אין את כל התשובות, אבל אני שמח לשמוע שהם במקום של שאלות, לצערי הרבה פעמים דווקא אצלנו הדתיים יש את התשובות, ולפעמים כדי לעבוד את ה' צריכים דווקא לשאול."

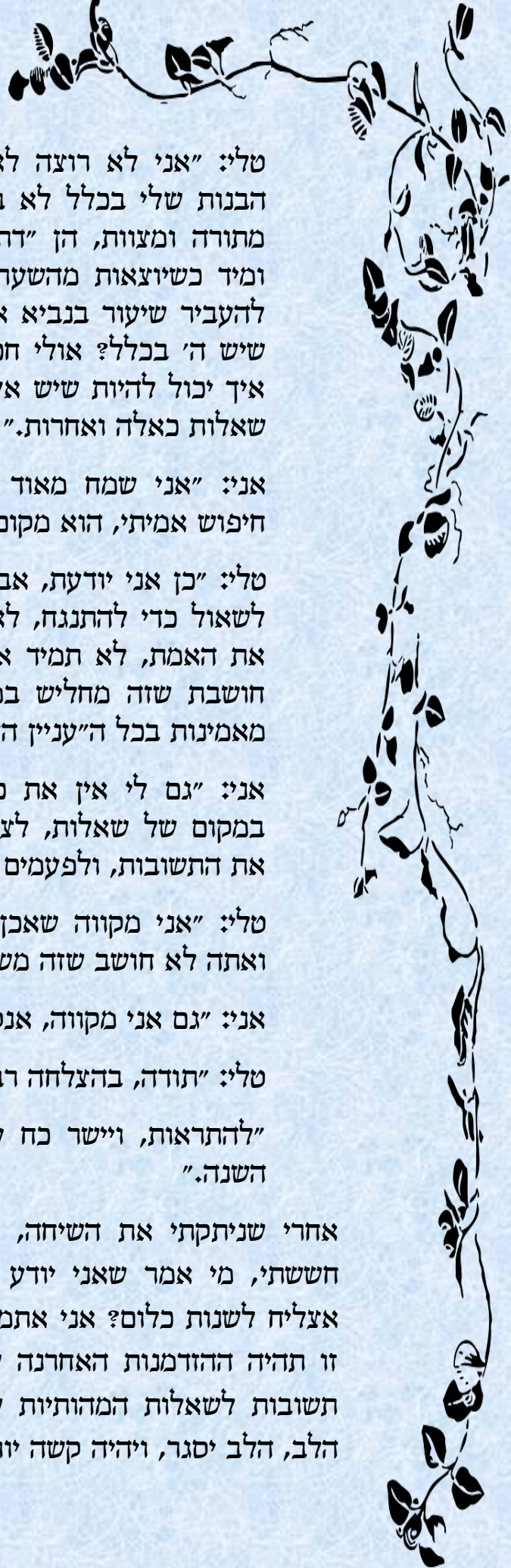
טלי: "אני מקווה שאכן הבנות נמצאות במקום הזה שאתה מתאר ואתה לא חושב שזה משהו אחר, לגמרי למשהו אחר."

אני: "גם אני מקווה, אנסה לעשות את הטוב ביותר."

טלי: "תודה, בהצלחה רבה, להתראות ניפגש בשבת."

"להתראות, וישר כח על כל העבודה הסזיפית שלכם במהלך כל השנה."

אחרי שניתקתי את השיחה, חשבתי על הדברים, והאמת היא שפתאום חששתי, מי אמר שאני יודע את התשובות? ומה יקרה אם גם אני לא אצליח לשנות כלום? אני אתמודד עם זה. אבל מאוד יכול להיות שלבנות, זו תהיה ההזדמנות האחרונה שהם יבואו לשמוע, אולי אם הן יראו שאין תשובות לשאלות המהותיות שלהן, או שהתשובות לא התיישבו להן על הלב, הלב יסגר, ויהיה קשה יותר להגיע אליו.

החלטתי לעזוב את הדאגות והחששות לרגע בצד, ולנסות להגיע מוכן.

קראתי תשובות שונות, קראתי קצת שאלות שונות של בני נוער, ובעיקר התפללתי על זה הרבה. הרגשתי שיש לי פתאום אחריות גדולה, ולאחר הכנות רבות, הרגשתי שאני מוכן.

לסיפור הזה עוד נחזור בסוף ולפני שאספר לכם מה קרה שם באותה שבת, אני רוצה לעבור רגע לנושא אחר. אחד הקטעים הנפלאים ביותר ששמעתי היה ההספד של צילה פורת, על אביה, הרב חנן פורת זכר צדיק לברכה. פתאום ניצבה מולי דמות, שחיה את כל חייה על פי דבר ה'. הרב פורת זצ"ל תמיד ניסה להגיע לחיים שלמים, חיים של תורה, חיים עם מערכת יחסים בן האדם לקב"ה. לא רק בזמן התפילה ולא רק בזמן לימוד תורה, אלא בכל מערכת החיים, עם כל המחשבות, עם כל הרגשות, עם כל הקשיים, עם כל הנשמה. וכך היא סיפרה:

"... ערב לפני שהחזרנו אותך הביתה, אל ההר הטוב הזה, בערב ראש השנה, שרתי לך: "שבתי בבית ה' כל ימי חיי, לחזות בנועם ה', ולבקר בהיכלו".

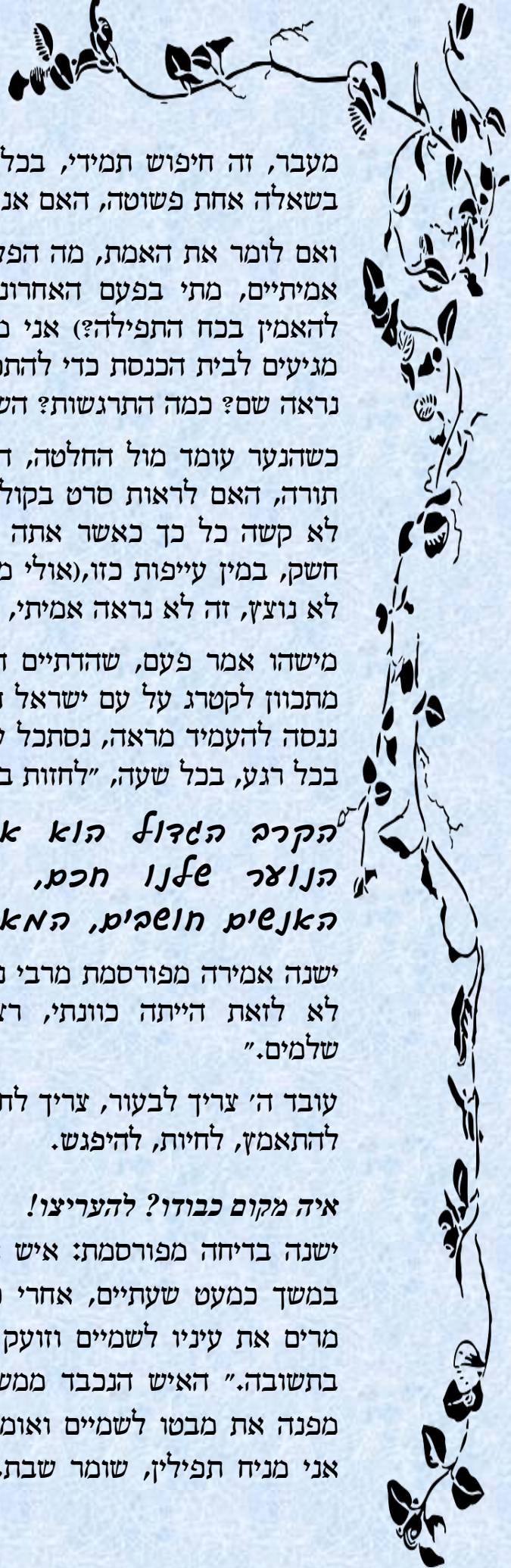
ותמיד היית נוהג לשאול על הפסוק הזה "מה הרצון פה? לשבת דרך קבע בבית ה', או לבקר - ללכת ולחזור?" והיית עונה: "הרצון הוא לשבת בבית ה' דרך קבע, אבל להיות בתחושה תמידית של ביקור".

ובתום השיר, עיניך עצומות, ונראה שאתה בעולמות אחרים, שאלתי אותך, לא בציפייה שתענה, אלא כדרך שהנהגנו את עצמינו לדבר אליך, שאלתי: "נו אבא, מה עדיף "שבתי" או "לבקר"? ואתה פקחת את עיניך וענית בקול סדוק: "לחזות בנועם ה'".

אז אבא שלנו, יקר ומיוחד, אנחנו מקווים שאתה עכשיו מקיים בעצמך "לחזות בנועם ה'" ושאתה יושב בית ה' דרך קבע, אך בתחושה תמידית של התחדשות, של ביקור.

ולוואי שנדע גם אנו, לחיות בחיינו את הגובה הזה, ומתוך כך להגביה את החיים, כאן על פני האדמה."

כמה אמיתי, כמה נכון, כמה פשוט. המטרה היא אחת - לחזות בנועם ה'. זו לא שאלה של "אסור או מותר, טמא או טהור, כשר או פסול", זה הרבה

מעבר, זה חיפוש תמידי, בכל שלבי החיים, על כל העלויות וכל הירידות, בשאלה אחת פשוטה, האם אני רוצה לחזות בנועם ה' או לא?

ואם לומר את האמת, מה הפלא שהנוער שלנו כל כך מבולבל, בואו נהיה אמיתיים, מתי בפעם האחרונה התפללנו באמת בכוונה? (אולי הפסקנו להאמין בכח התפילה?) אני מציע לכם לעשות ניסוי, פעם אחת, כשאתם מגיעים לבית הכנסת כדי להתפלל, תסתכלו על הקהל מסביב, כמה דמעות נראה שם? כמה התרגשות? השתפכות הנפש?

כשהנער עומד מול החלטה, האם ללכת לים עם חברים, או לשבת ללמוד תורה, האם לראות סרט בקולנוע או במחשב או ללכת להתפלל, הבחירה לא קשה כל כך כאשר אתה מסתכל על אנשים מתפללים בכל כך חוסר חשק, במין עייפות כזו, (אולי מעלעלים בעלונים?) ממש "הכריחו אותי". זה לא נוצץ, זה לא נראה אמיתי, וזה קשה דיו גם ככה.

מישהו אמר פעם, שהדתיים הם פשוט פרסומת גרועה לאלוקים, אני לא מתכוון לקטרג על עם ישראל חלילה, וודאי שעמך כולם צדיקים, אבל בואו ננסה להעמיד מראה, נסתכל על האמת פנים בפנים, האם אנחנו גם רוצים בכל רגע, בכל שעה, "לחזות בנועם ה'?"

*הקרב ה' הוא איננו צ' צ' הדעת fe הנוצר,
הנוצר fe חכמ, אולי הרבה יותר ממה שרוב
האנשים חושבים, האמאק הוא צ' צ' החיים.*

ישנה אמירה מפורסמת מרבי נחמן מברסלב: "נכון אתם אנשים כשרים, אך לא לזאת הייתה כוונתי, רציתי שתהיו כחיות הנוהמות ביער, לילות שלמים."

עובד ה' צריך לבעור, צריך לחפש, צריך לשאול, לפעמים לא לישון בלילה, להתאמץ, לחיות, להיפגש.

איה מקום כבודו? להעריצו!

ישנה בדיחה מפורסמת: איש אחד נוסע ברחובות תל אביב, ומחפש חניה במשך כמעט שעותיים, אחרי כל כך הרבה זמן של סיבובים וחיפוש הוא מרים את עיניו לשמיים וזועק לקב"ה: "אם אתה מוצא לי חניה אני חוזר בתשובה." האיש הנכבד ממשיך להסתובב, מחפש עוד, ולא מוצא. שוב מפנה את מבטו לשמיים ואומר: "אני נשבע לך, אם אתה מוצא לי חנייה אני מניח תפילין, שומר שבת, אוכל כשר, הכל!" פתאום הוא רואה רכב

חונה מאותת כדי לפנות את החניה, מיד פונה האיש לריבוננו של עולם
ואומר לו: "בעצם עזוב, עזוב, הסתדרתי כבר.."

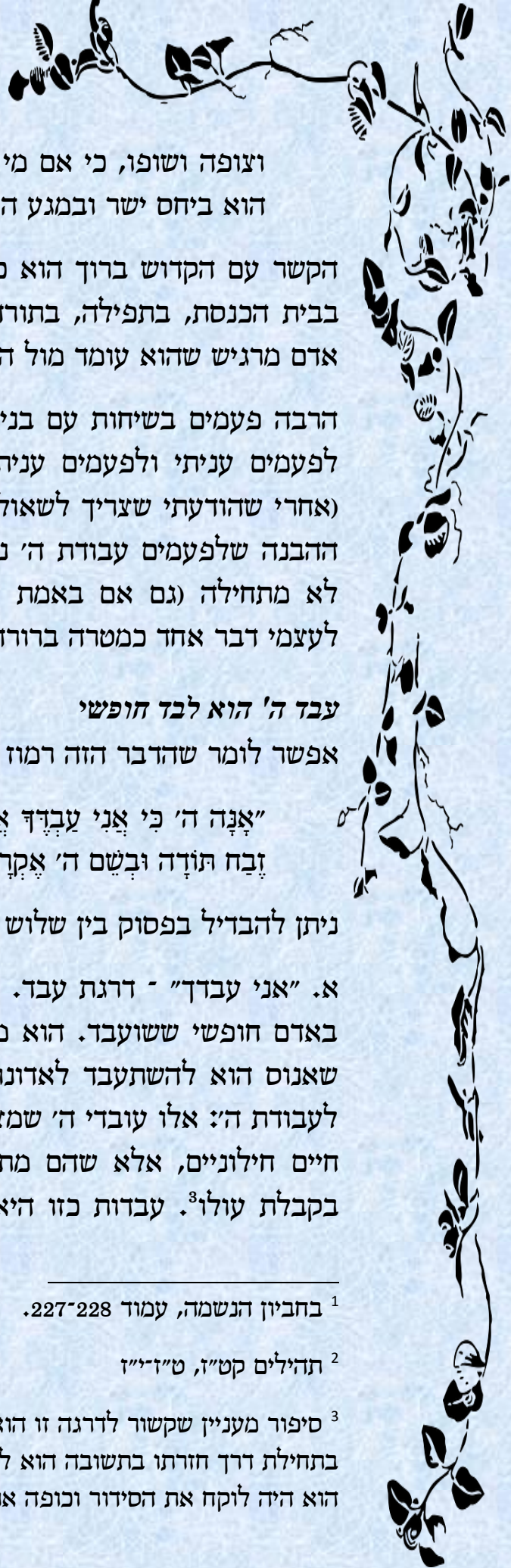
הרבה פעמים אנחנו מציירים לעצמנו בראש איך בדיוק נראה "עובד ה'",
איך נראה "צדיק", כזה עם זקן ופאות ארוכות, שיודע הרבה תורה, מתפלל
כל היום וכו'. אני לא מזלזל חלילה בכל הדברים האלה, אבל הבעיה היא
שיש את "ההוא" שנמצא בחיפוש תמידי, אבל אני, איפה אני? אני רחוק
שנות אור מהמקום הזה.

אולי אם ננסה להגדיר את עבודת ה' שלנו, כמפגש עם הקדוש ברוך הוא,
מפגש מלא בסודות, רק אנחנו והוא. הרי למי מספרים סודות? רק לקרובים
אלינו ביותר, רק מי שאנחנו סומכים עליו במיליון אחוזים. תמיד אומרים
שהקב"ה יודע כל מה שאנחנו עושים, וזה נשמע לנו מפחיד, מלחיץ, אולי
קצת לא נעים. אבל אולי אפשר להתסכל על זה מנקודת מבט אחרת, אולי
אפשר פתאום להרפות, להרגיש פתוח, לדבר עם הקב"ה באמת, כאחד
שאינ לנו מה להסתיר ממנו שום דבר, להיפגש עם האלוהים הגדול. אפשר
לומר שבתוך הדרך הזו של עבודת ה', כשמגדירים את האמונה כמפגש,
עבודת ה' הופכת למשהו הרבה יותר אישי, הרבה יותר אינטימי, כמין סוד.

ישנו מאמר נפלא שכתב הרב הלל צייטלין:

"..רובם של בני האדם המאמינים, מצייר לו את ההשגחה, שם, שם,
הרחק.. מעבר לכל הגבולים, ולכל העולמות, ולכל ההשגות, יש איזה
"מישהו" הצופה ומביט את כל מעשי בני האדם ורושם לו לעצמו
ועושה לו חשבון לעצמו.. בעיני המאמינים אותו ה"מישהו" מושלם
באדם, מחוללו ומולידו, מכלכלו, מייסרו, ממתיהו, דורש ממנו
מעשים ידועים ורושם לו כל אותם המעשים אשר עשה האדם...

..ואולם לאושרה של האמונה האמיתית, זו שמקורה לא במצוות
אנשים מלומדה, ולא בסתם ירושת אבות, אף לא בסתם חקירות
ובניינים תיאולוגיים, כי אם בניסיון עצמי ופנימי, אישי, מקורי,
בצימאון הלב ובאש הנפש, אין נושאה "מרגל תמידי" וסתם רואה

יצופה ושופו, כי אם מי שהוא מקור החיים וחי החיים, ועם זה עומד הוא ביחס ישר ובמגע הפנימי עם זה שקורא אליו באמת.¹

הקשר עם הקדוש ברוך הוא כבר לא איזה משהו "זר" שנפגשים איתו רק בבית הכנסת, בתפילה, בתורה, במקומות מסוימים. אלא כל רגע פתאום אדם מרגיש שהוא עומד מול ה', הוא רוצה לחזות בנועם ה'.

הרבה פעמים בשיחות עם בני נוער, עלו שאלות הלכתיות כאלה ואחרות, לפעמים עניתי ולפעמים עניתי שאינני יודע, אבל גם כאשר לא ידעתי, (אחרי שהודעתי שצריך לשאול רב מוסמך). ניסיתי לרומם את ההכרה, את ההבנה שלפעמים עבודת ה' נמצאת במקום אחר, לפעמים השאלה אפילו לא מתחילה (גם אם באמת יש שאלה הלכתית כזאת) כאשר אני מציב לעצמי דבר אחד כמטרה ברורה לחיים, להיפגש עם ה'.

עבד ה' הוא לבד חופשי

אפשר לומר שהדבר הזה רמוז בפסוק מתהילים שאנחנו אמרים בהלל:

"אָנָּה ה' כִּי אֲנִי עֲבָדְךָ אֲנִי עֲבָדְךָ בֶּן אֲמֹתֶיךָ פִּתְחֵת לְמוֹסְרֵי לֶךְ אֲזַבֵּחַ זִבְחַ תּוֹדָה וּבָשֶׁם ה' אֶקְרָא"².

ניתן להבדיל בפסוק בין שלוש בחינות שונות:

א. "אני עבדך" - דרגת עבד. זו התבטלות גמורה של קבלת כפייה. מדובר באדם חופשי ששועבד. הוא מכיר את החופש וחושק בו מצד טבעו, אלא שאנוס הוא להשתעבד לאדונו, בהכרת כוחו ומעמדו של בעליו. בהקבלה לעבודת ה': אלו עובדי ה' שמצד חשקם ורצונם הטבעי הם היו רוצים לחיות חיים חילוניים, אלא שהם מתבטלים מיראת העונש, ועובדים את הקב"ה בקבלת עולו³. עבדות כזו היא בביטול עצום - יש עצמיות, יש ניסיון, יש

¹ בחביון הנשמה, עמוד 227-228.

² תהילים קט"ז, ט"ז-י"ז

³ סיפור מעניין שקשור לדרגה זו הוא סיפורו של הרב אורי זוהר, שמתאר בספרו כי בתחילת דרך חזרתו בתשובה הוא לא הצליח להבין את מהות ועניין התפילה הכתובה. הוא היה לוקח את הסיפור וכופה את עצמו להתפלל, ואומר לקב"ה: "תראה, אני לא

משיכה החוצה - ולמרות כל עוצמת הפיתוי הוא מתבטל. אך דווקא בגלל זה יש חשש גדול שזה יתפוצץ. שעוצמת המשיכה החוצה מול ההתבטלות לכוח החיצוני לא תחזיק. לכן האדון ממשיך במקרה כזה להחזיק את הילד ברידוי תקיף, כובלו בשלשלאות, מלקהו בשוטים על כל סטייה מעבודתו ושומר בקפידה לדאוג שאין שום ניסיון בריחה.

ב. "אני עבדך בן אמתך" - דרגת עבד מלידה. מדובר בעבד שנולד לאמה, כלומר: הוא לא טעם מעולם טעם חירות. הוא נולד לעבדות, וכך הוא מכיר את עצמו מעודו. אמנם יתכן שיש בו סקרנות אל עולם החירות מחוץ לשעבוד, אך אין בו משיכה גדולה, מאחר והוא פשוט לא מכיר את המציאות הזו. מצד שני, השעבוד שלו אמנם שורשי יותר, אך הוא לא מהותי. בהקבלה לעבודת ה': אלו אותם אנשים שהם דתיים כי אבא שלהם היה דתי. כך נולדתי, כך חונכתי - אני ממשיך לזרום במסלול הטבעי אליו הכניסו אותי⁴. למרות שעבודת כזאת היא פחות התבטלות מאשר העבודת הראשונה, יש בה עדיין מימד גדול של כפייה וביטול. תמיד יש חשש שהעבד ישאל: האם זה שאני בן אמתך הוא סיבה טובה לכך שאני אהיה עבדך? לכן גם את העבד הזה מחזיק האדון בשמירה מעולה.

ג. "פיתחת למוסרי" - דרגת משרת נאמן. מדובר בעבד שכל כך מזדהה ורוצה בשירות לאדון, שאין צורך להחזיק אותו באזיקים. דרך משל ניתן לומר ששרי המלך הם עבדיו, אך הם כלל לא מרגישים כפייה. כל רצונם

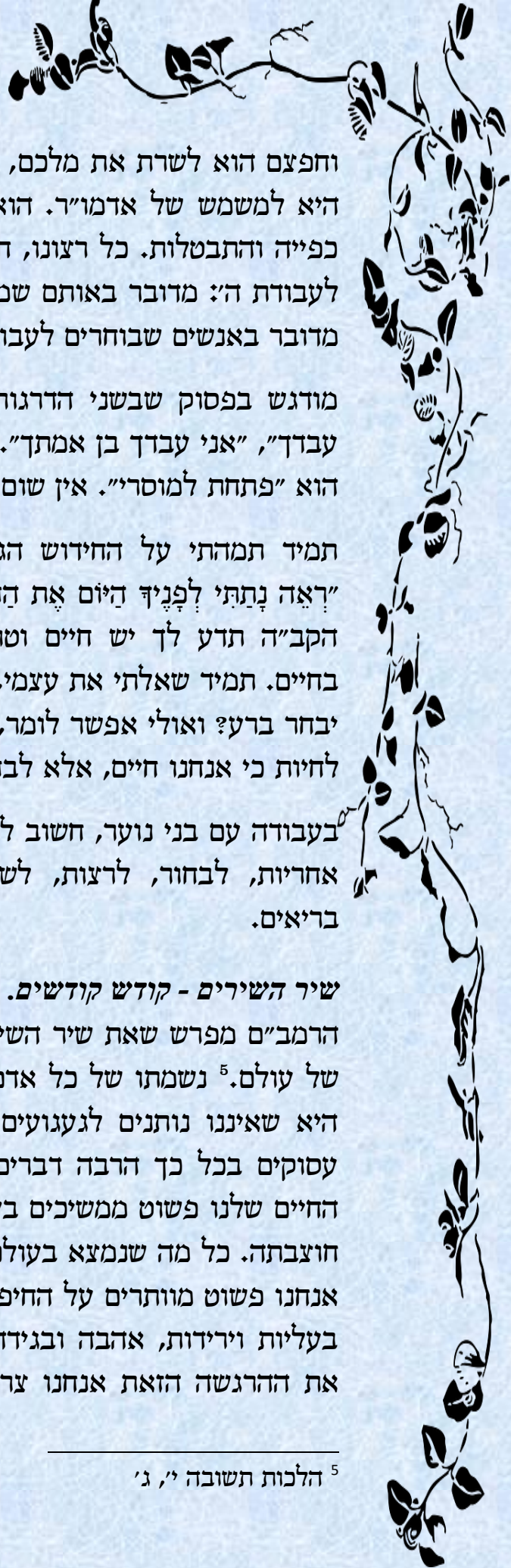

מבין מה אני עושה ומה הקטע. אבל אתה ציווית שנתפלל כך, אז אני עושה מה שאתה אומר בלי להבין, רק כי אתה אמרת. ויהי רצון שתזכני להבין".

באופן כללי ניתן לאפיין את חזרתו בתשובה של הרב אורי זוהר ככזו. ברגע שהוכיחו לו בשכל את מציאות הקב"ה וחיוב קיום מצוותיו - הוא התבטל לאמת והחל לקיים אורח חיים דתי. כיום רוב החוזרים בתשובה לא חזרו בתשובה כשהבינו בשכלם את האמת, אלא רק כשהתחברו אליה בלב - זו הדרגה השלישית של "פיתחת למוסרי".

⁴ יתכן וזה מקור התסכול בתופעת הרתל"שים בני החוזרים בתשובה. רוב החוזרים בתשובה הם בבחינת "פיתחת למוסרי" - עבודת ה' מתוך בחירה והזדהות, בעוד הבן הוא לרוב "עבדך בן אמתך". ההורים מנסים להעביר את חווית השחרור, בעוד הבן מגיע ממקום אחר בכלל, והוא עדיין חש עבד, ובודק: "האם זה שאני בן אמתך, מחייב שאני אהיה עבדך?".

וחפצם הוא לשרת את מלכם, שאין צורך לחשוש שיברחו. או דוגמה אחרת היא למשמש של אדמו"ר. הוא למעשה עבדו של הרבי, אך הוא אינו חש כפיייה והתבטלות. כל רצונו, חפצו וגאוותו היא לשרת את אדונו. בהקבלה לעבודת ה': מדובר באותם שמרגישים הזדהות גמורה ושליחות בעבודת ה', מדובר באנשים שבוחרים לעבוד את ה'.

מודגש בפסוק שבשני הדרגות הראשונות יש "אני" ויש התבטלות: "אני עבדך", "אני עבדך בן אמתך". אך בדרגה השלישית אין "אני". ה"אני" הוא הוא "פתחת למוסרי". אין שום "אני" שמתנגש עם העבודה.

תמיד תמהתי על החידוש הגדול שאמר ריבנו של עולם לעם ישראל: "רָאָה נָתַתִּי לְפָנֶיךָ הַיּוֹם אֶת הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע". אומר הקב"ה תדע לך יש חיים וטוב, מוות ורע, הבחירה נתונה בידך, תבחר בחיים. תמיד שאלתי את עצמי, מה החידוש הגדול? הרי מי יבחר במוות? מי יבחר ברע? ואולי אפשר לומר, שבעצם הקב"ה אומר לנו לבחור בחיים, לא לחיות כי אנחנו חיים, אלא לבחור בזה, בכל רגע ורגע.

בעבודה עם בני נוער, חשוב להדגיש את הנקודה הזאת. האדם צריך לקחת אחריות, לבחור, לרצות, לשאוף, לחלום. לחיות חיים שלמים מלאים, בריאים.

שיר השירים - קודש קודשים.

הרמב"ם מפרש שאת שיר השירים, שיר שכולו קודש, שרה הנשמה לריבנו של עולם.⁵ נשמתו של כל אדם מלאה בגעגועים לריבנו של עולם, הבעיה היא שאיננו נותנים לגעגועים האלה לעלות, לצוף. הרבה פעמים אנחנו עסוקים בכל כך הרבה דברים שמשכיחים מאיתנו את הגעגוע הזה, ולכן החיים שלנו פשוט ממשיכים בלי משים לב לגעגוע הזה, של הנשמה למקור חוצבתה. כל מה שנמצא בעולם הזה איננו מספק אותה, ולכן הרבה פעמים אנחנו פשוט מוותרים על החיפוש הזה. כל הקשר עם ריבנו של עולם מלא בעליות וירידות, אהבה ובגידה, קירוב וריחוק. כך האדם המחפש מרגיש. את ההרגשה הזאת אנחנו צריכים לעורר אצל בני הנוער בשיחות איתם,

⁵ הלכות תשובה י', ג'

את ההשתוקקות, את החיפוש, את הלימוד, את האחריות העצמית לקשר שלהם עצמם עם ריבונו של עולם.

"כתפוח בעצי היער כן דודי בן הבנים, בצילו חמדתי וישבתי ופריז מתוק לחיכי". רבי יהודה הלוי כותב "ואל תשיאך חכמה יונית אשר אין לה פרי, כי אם פרחים." (מתוך השיר "דבריך במור עובר רקוחים") יש בה בחכמה היוונית יופי וקסם המושך את העין. היווניות מטפחת גם את הכבוד, הגבר מרגיש חזק ומרשים, אך אין החכמה הזאת מניבה פירות, אין היא מזינה את הנשמה המחפשת. רק ריבונו של עולם נותן פרי, אנחנו חומדים לשבת בצילו של ריבונו של עולם. "יושב בסתר עליון, בצל שדי יתלונן." האדם המחפש חומד לשבת בצילו של ריבונו של עולם.

לפעמים צריך לעורר בבני הנוער את השירה הזאת, את ההשתוקקות, את מערכת היחסים בן האדם לריבונו של עולם, את הרצון לחסות בצילו, להכנס תחת כנפי השכינה.

כשמדברים עם בני הנוער בגובה העיניים, מראים להם, מספרים להם על התורה כמפגש של חיים, כמערכת יחסים נפלאה עם מי שאמר והיה העולם, על הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להיות עמו וצאן מרעיתו, לפעמים הדברים נכנסים ללב.

אין גבון וחכם כמוך.

ישנו מושג בציבור הדתי לאומי שנשמע מפחיד נורא, קוראים לו "להחזיר בתשובה". הרבה פעמים אנחנו נמנעים מלהגיד את זה לעצמנו בלב שלם ובקול גדול: "אני רוצה להחזיר אנשים בתשובה." הרי, אם אגיד את זה, אני ממש אהיה מסיונר, והרי בסופו של דבר לכל אדם יש את דרך החיים שלו, חיה ותן לחיות, ועוד כל מיני משפטים כאלה..

אבל האמת היא, שאני לא מתבייש לומר את זה בפה מלא, אני רוצה להחזיר אנשים בתשובה. זה לא נובע ממקום של גאווה חלילה, כאילו אומר אני צודק וכולם טועים, אלא בדיוק להפך, אם אדם מרגיש שיש משהו שעושה לו כל כך טוב, שממלא אותו, שנותן לו כוחות, ויש לו אדם אחר שהוא כל כך אוהב, הוא רוצה לשתף אותו בסוד שלו, הוא רוצה לגלות לו מה נותן לו כח. אני מאמין שהאמונה של האדם יכולה לשנות

אותו מקצה לקצה. אינני מדבר דווקא על קיום מצוות כאלה ואחרות (למרות כל חשיבותם וכו'), אלא על נקודת מבט שונה, על חיפוש ה, חיפוש אמיתי.

אני חושב שאחד הדברים שגורמים לנו להרגיש לא בנוח לגבי המושג "החזרה בתשובה" היא התחושה שכאשר מחזירים בתשובה אני צודק וכולם טועים, ובמין תחושת עליונות שכזו אני רוצה להסביר לכולם מה לעשות.

אבל אם ננסה לעצור רגע, ולהיות אמיתיים, נתוודה מול כולם ונגיד בלי להתבייש: "אני לא יודע איך נכון לעשות. אבל אני רוצה לדעת, אני מנסה, אני מחפש." יש באמירה מעין זו כמין הזמנה לדרו שיח, לשיתופיות, כשהמטרה שלנו כקבוצה היא אחת: להרגיש קרובים שוב לריבוננו של עולם. ישנם הרבה דרכים לעשות את זה, יש כאלה שמעדיפים שאלות ותשובות באמונה, יש כאלה שמעדיפים לעורר את הרגש, ויש כאלה שצריכים התבודדות, אבל העיקר הוא לומר את האמת, אינני יודע מה נכון ומה לא, אבל אני רוצה לשמוע, אני צמא לברר.

הרמב"ם, באגרת ליוסף אבן ג'אבר⁶ כותב כך:

"ואומנם מה שהקדים מן ההתנצלות מהיותו משיב עלינו, והארכתו במוסר ובשבח לנו - ה' יגמלהו טובות על כל זה, וירבה בחסידים ובבעלי מוסר כמותו. וזהו הראוי לבעלי המעלות הגדולות בחכמה ובדת... בורא עולם יודע, שאפילו השיב עלינו הקטן שבתלמידנו או חבר, או מתקומם - היינו שמחים בזה אם השיב תשובה אמיתית. ונשמח בה במה שיעוררנו עליו ממה שנתעלם ממנו. ואם אנחנו רואים גם כן שזה המשיב עלינו טועה - לא נשנא אותו, ולא נרחיקהו. חלילה וחס.."

אחת הבעיות הגדולות ביותר שלנו היא שאנחנו "דתיים.", לא, אינני מתכוון לביטוי החיצוני של המילה, אלא לתנועות הנפש שלנו. התרגלנו שהחיים הדתיים הם ככה, ולמרות שזה קצת "משעמם", זה מה שצריך לעשות, וזהו.

⁶ אגרות הרמב"ם מהדורת י. שילת, עמוד שפב'.

אבל אולי אפשר להחיות את הכל, לעורר לחיים איזו שהיא תשוקה שכבתה בנו. הסנה בוער ואיננו אוכל, האש לא כבתה. אפשר לנסות לרומם את המבט, להיפגש עם האלوهים מפגש פנים אל פנים, מתוך רצון, מתוך חיפוש.

תם ולא נשלם

אני רוצה לחזור לסיפור שאיתו התחלתי בפרק "בלי לחפש אשמים".

הגענו לשבת, ואכן היה מלחיץ. מי יודע אם מה שאנחנו עושים נכון או לא? טוב או לא? מי יכול להבטיח לנו שאנחנו מקרבים ולא מרחקים? הרבה תפילות היו לפני הסמינריון הזה. ביחידה הראשונה אכן עלו המון שאלות, לא לכולם היו לי תשובות. הרגשתי שלא הצלחתי להכנס פנימה.

ביחידה השנייה ניסיתי גישה קצת שונה, הכנתי מערך שלם ופשוט הנחתי אותו בצד, אמרתי לבנות שהפעם אינני בא כדי ללמד, אלא כדי ללמוד. אני רוצה לשמוע מהן כיצד נראית מערכת היחסים שלהן עם ריבוננו של עולם. הדברים קיבלו לפתע היבט מעניין, רוב הבנות אמרו שמעולם לא חשבו על השאלה הזו, הן לא שאלו את עצמן: "כיצד אני רואה את הקשר ביני לבין הקב"ה?" כשקצת נפתחו הלבבות, כשהגדרנו שאין נכון או לא נכון, עברתי לספר כמה סיפורי צדיקים על הרב מרדכי אליהו והבבא סאלי, הרב עובדיה יוסף ורבי נחמן. ובעיקר, על המפגש היום יומי עם גילוי שכינה.

לפתע שמתי לב שהיה רצון חזק מאוד לשמוע, להתמלא, לרצות, לחשוב, לחפש. הדבר המפתיע ביותר מבחינתי היה שבסופו של דבר, עם מעט מאוד תשובות והרבה מאוד שאלות הרגשתי שמהו נפתח, שהייתה שיחה כנה, אמיתית.

השאלות לא נעלמו, הן נשארו ואולי אפילו נוספו עוד כמה מעניינות. אבל אני חושב שהבנות למדו דבר חשוב במהלך השבת: כל השאלות, כל התמיהות, כל הירידות, כל העליות, כל הרגשות, כל המחשבות, כל ההצלחות, כל החיים כולם. הן הזדמנות נפלאה לפגוש את מי שאמר והיה העולם, בכל המצבים.

לא צריך להיבהל מאמירות כמו "אינני יודע" או "גם אני עדיין מחפש תשובה לשאלה הזו". אבל דבר אחד בטוח: "אוחילה לא-ל אחלה פניו, אשאלה ממנו מענה לשון... לאדם מערכי לב, ומה' מענה לשון".

לפרטים תגובות הערות והארות: eliyahu2005@gmil.com

